

Els resultats de l'informe PISA 2025: motius de preocupació

Valoració de la SEMCV en relació als resultats publicats en l'informe PISA 2025

1. Què ens diu realment PISA?

Cada vegada que es publiquen els resultats de PISA, el debat es repeteix. Uns qüestionen la validesa de la prova, altres busquen una causa única que explique els resultats i altres assenyalen responsables concrets. Però abans d'entrar en les explicacions convé recordar una idea bàsica: **PISA no és una sentència sobre un sistema educatiu, sinó una fotografia d'un moment determinat**. Com tota fotografia, té limitacions. No mesura tot allò que l'escola ensenya ni tot allò que és important en educació.

És legítim discutir què avalua exactament PISA i què queda fora de la seua mirada. Cap prova internacional pot resumir per si sola la qualitat d'un sistema educatiu. Tanmateix, també és cert que resulta difícil ignorar els resultats quan una mateixa tendència es repeteix de manera persistent al llarg del temps.

I és precisament això el que ocorre amb la Comunitat Valenciana. Més enllà de les limitacions de l'informe, les dades mostren de manera reiterada una realitat preocupant: la Comunitat Valenciana se situa sistemàticament entre els territoris amb rendiments més baixos d'Espanya i figura també entre les comunitats que més han retrocedit durant l'última dècada.

Per això, la pregunta principal no hauria de ser si PISA és perfecte. Cap instrument d'avaluació ho és. La qüestió real és una altra: **per què, amb la mateixa prova, les mateixes regles i el mateix context històric, les dades continuen apuntant una vegada i una altra en la mateixa direcció?**

Entendre aquesta realitat exigeix fugir de les explicacions simples. Les dades no apunten a una causa única ni permeten assenyalar un únic responsable. El que mostren és un fenomen complex en què intervenen factors socials, familiars, tecnològics, educatius i polítics. Tot i això, la persistència d'aquesta tendència al llarg de diverses legislatures suggereix que ens trobem davant d'un problema estructural que transcendeix governs concrets i alternances polítiques. Precisament per això, abans de discutir les possibles causes, convé entendre primer què ha passat realment i què ens estan dient les dades.

2. La magnitud del problema: una caiguda superior a la tendència internacional

Els resultats de PISA 2025 situen la Comunitat Valenciana entre els territoris amb pitjor rendiment educatiu de l'Estat. L'alumnat valencià obté 435 punts en matemàtiques, 424 en lectura i 450 en ciències, xifres inferiors a les mitjanes d'Espanya, de la Unió Europea i de l'OCDE en les tres competències avaluades.

La situació és especialment preocupant en matemàtiques, on la Comunitat Valenciana ocupa les últimes posicions del conjunt autonòmic. En lectura i ciències, els resultats també se situen clarament per davall dels principals referents internacionals i estatals, consolidant una posició de desavantatge que no es limita a una única competència.

Tanmateix, per entendre correctament aquestes dades cal situar-les en un context més ampli. La primera conclusió de PISA 2025 és que el deteriorament dels resultats educatius no és un fenomen exclusivament valencià ni espanyol. La major part dels països desenvolupats han experimentat una disminució dels resultats durant l'última dècada, especialment en lectura i matemàtiques.

L'OCDE descriu aquest descens com una tendència internacional sostinguda que ja era visible abans de la pandèmia i que s'ha intensificat en els darrers anys. La comprensió és la competència que registra un deteriorament més acusat, una dada especialment rellevant perquè les habilitats lectores constitueixen la base de bona part dels aprenentatges escolars.

Ara bé, reconèixer aquesta tendència global no significa relativitzar la situació valenciana. La dada més preocupant no és simplement que els resultats hagen baixat, sinó que la Comunitat Valenciana ha retrocedit més que molts altres territoris comparables.

Des de 2015, acumula una de les davallades més importants del conjunt d'Espanya, amb retrocessos significatius en les tres competències analitzades. Les pèrdues observades en les últimes edicions de PISA no representen un episodi puntual, sinó la continuació d'una trajectòria negativa que es manté des de fa més d'una dècada.

Per tant, la Comunitat Valenciana participa dels mateixos desafiaments que afecten bona part dels sistemes educatius avançats: canvis en els hàbits de lectura, transformacions tecnològiques, dificultats d'atenció i un deteriorament general dels aprenentatges bàsics. Però les dades indiquen que aquests factors estan tenint ací un impacte més profund que en molts altres territoris.

La qüestió, per tant, no és només per què baixen els resultats a tot arreu. La qüestió és per què la Comunitat Valenciana baixa més que bona part dels territoris que afronten problemes semblants.

Per respondre aquesta pregunta, cal analitzar quins factors apareixen associats als resultats valencians i fins a quin punt les dades permeten identificar-ne les causes.

3. Què sabem sobre les causes?

La pregunta central que plantegen els resultats de PISA és evident: per què la Comunitat Valenciana obté uns resultats tan baixos i per què la seua evolució ha sigut especialment negativa durant l'última dècada?

La primera resposta és també la més important. **Ni l'OCDE ni l'Informe Espanyol de PISA 2025 identifiquen una causa única que explique el descens valencià.** Les dades apunten cap a una combinació de factors que interactuen entre si i que s'han anat acumulant al llarg dels anys. Per això, qualsevol explicació basada en un únic element simplifica excessivament una realitat molt més complexa.

3.1. El context socioeconòmic importa, però no ho explica tot

El nivell socioeconòmic continua sent un dels factors més relacionats amb el rendiment acadèmic.

Segons l'informe, el **57,3% de les diferències de rendiment entre comunitats autònomes** està associat al nivell socioeconòmic de l'alumnat. Aquesta és una dada fonamental perquè confirma que les condicions socials i econòmiques tenen una influència significativa sobre els aprenentatges.

Tanmateix, aquesta explicació és insuficient per entendre el cas valencià. La Comunitat Valenciana presenta una característica especialment rellevant: **obté resultats inferiors als que serien esperables atenent el seu nivell socioeconòmic.**

Això significa que una part del problema està relacionada amb el context social, però una altra part sembla vinculada a factors propis del sistema educatiu i de les condicions en què es desenvolupa l'aprenentatge.

Dit d'una altra manera: la situació socioeconòmica importa molt, però no explica completament la magnitud de la davallada valenciana.

Per això, resulta necessari analitzar altres factors que, tot i no dependre exclusivament de la situació econòmica de les famílies, també influeixen sobre l'aprenentatge i el rendiment acadèmic de l'alumnat.

3.2. Els hàbits de vida i el benestar de l'alumnat

Els hàbits de vida saludables s'han consolidat com un factor rellevant en el rendiment acadèmic. Aspectes com la qualitat del descans, una alimentació equilibrada, la pràctica regular d'activitat física o una gestió adequada del temps dedicat a les pantalles no només influeixen en el benestar de l'alumnat, sinó també en les seues possibilitats d'aprenentatge.

Un alumnat amb pautes de son insuficients o irregulars, una alimentació inadequada o nivells reduïts d'activitat física tendeix a presentar majors dificultats de concentració, una menor capacitat d'atenció sostinguda i més obstacles per afrontar tasques cognitivament complexes relacionades amb la lectura, les matemàtiques o les ciències. De la mateixa manera, entorns caracteritzats pel sedentarisme o per una exposició excessiva a estímuls digitals poden dificultar l'autoregulació, la gestió de l'esforç i els processos d'aprenentatge a llarg termini.

Aquesta realitat recorda que els resultats educatius no depenen exclusivament del que ocorre dins dels centres escolars. Els hàbits personals, familiars i socials creen el context en què es desenvolupen els aprenentatges. Per això, promoure estils de vida saludables des de les famílies, les institucions i el conjunt de la societat constitueix també una política educativa, en la mesura que contribueix a generar millors condicions per a l'aprenentatge i el desenvolupament personal de l'alumnat.

3.3. Una elevada taxa de repetició

Un altre indicador especialment preocupant és la taxa de repetició.

La prova PISA s'aplica a una mostra representativa d'alumnat de 15 anys, independentment del curs que estiga estudiant, fet que permet analitzar l'impacte de la repetició sobre els resultats acadèmics. La Comunitat Valenciana registra un 28,6% d'alumnat repetidor, una de les xifres més elevades d'Espanya. A més, l'informe mostra que la repetició està associada a diferències de rendiment molt importants en les competències avaluades. En termes generals, l'alumnat repetidor obté resultats al voltant de 100 punts inferiors als dels estudiants de la mateixa edat que cursen el nivell educatiu que els correspon, una diferència que equival aproximadament a diversos anys d'escolarització.

La repetició no és necessàriament la causa directa dels mals resultats. En molts casos, és també la conseqüència de dificultats d'aprenentatge prèvies. Tanmateix, la seua elevada incidència indica que una part significativa de l'alumnat acumula problemes al llarg de la seua trajectòria escolar sense rebre una resposta suficientment eficaç.

Per això, la repetició apareix com un dels principals indicadors de les dificultats estructurals que afecten el sistema educatiu valencià i posa de manifest la necessitat de reforçar les mesures de prevenció, detecció precoç i suport educatiu personalitzat.

3.4. El clima escolar: una variable sovint ignorada

Quan es parla de rendiment acadèmic, el clima escolar sol rebre menys atenció que altres factors. No obstant això, les dades de PISA suggereixen que té una importància considerable.

La Comunitat Valenciana obté un **índex de clima escolar de -0,06**, inferior a la mitjana d'Espanya (0,05), de la Unió Europea (0,04) i de l'OCDE (0,14).

Cal precisar què significa aquesta dada. Quan PISA parla de clima escolar no es refereix principalment a la violència o als conflictes greus. L'índex es construeix a partir de qüestions relacionades amb el funcionament quotidià de les aules:

- soroll i aldarull,
- alumnat que no escolta,

- interrupcions freqüents,
- dificultats per començar les activitats,
- professorat que ha d'esperar per recuperar l'ordre,
- distraccions durant les classes.

Per tant, un clima escolar menys favorable significa que les classes són percebudes com a entorns menys ordenats i menys propicis per a l'aprenentatge.

La relació amb el rendiment és especialment significativa. Després de corregir l'efecte del context socioeconòmic, una millora d'una unitat en l'índex de clima escolar s'associa amb aproximadament **14 punts més de rendiment en ciències** a la Comunitat Valenciana.

Això no demostra una relació causal directa, però sí suggereix que les condicions de funcionament de les aules poden tindre una influència significativa sobre els resultats acadèmics. El clima escolar no apareix com un factor secundari, sinó com una de les variables més rellevants del debat educatiu actual.

3.5. Distraccions digitals, lectura i atenció

Una de les principals conclusions de PISA 2025 és que els sistemes educatius desenvolupats afronten dificultats creixents relacionades amb l'atenció i la lectura profunda.

L'OCDE observa un augment dels estudiants que tenen problemes per mantindre la concentració durant tasques llargues i complexes. També detecta més dificultats per comprendre textos extensos, integrar informació i desenvolupar processos de raonament profund.

Aquest fenomen és especialment rellevant perquè afecta totes les àrees d'aprenentatge. Per resoldre un problema matemàtic, interpretar una informació científica o elaborar una argumentació coherent cal, abans de res, comprendre adequadament allò que es llig.

En aquest context, les distraccions digitals apareixen com un factor que mereix atenció.

El **32,4% de l'alumnat valencià** afirma que els estudiants es distrauen habitualment quan utilitzen recursos digitals a classe, un percentatge superior al d'Espanya (29,2%), de la UE (30,5%) i de l'OCDE (28,4%).

L'OCDE evita afirmar que les pantalles siguen la causa directa de la baixada dels resultats. Tanmateix, sí que identifica una associació consistent entre les distraccions digitals, les dificultats per mantindre l'atenció sostinguda i uns resultats acadèmics més baixos.

Les dades suggereixen que els canvis en els hàbits de lectura, concentració i consum d'informació formen part del context en què s'està produint el deteriorament dels aprenentatges.

3.6. Altres factors associats: absentisme, recursos humans i alumnat d'alt rendiment

Les evidències disponibles també apunten cap a altres factors que podrien contribuir a explicar la situació valenciana.

Un d'ells és l'absentisme escolar. L'alumnat que falta regularment a classe tendeix a obtenir pitjors resultats, i la Comunitat Valenciana presenta indicadors preocupants en aquest àmbit.

També apareix la percepció d'una **escassetat de recursos humans i de personal educatiu** superior a la registrada en altres territoris. Aquesta dada no permet establir una relació causal directa amb els resultats, però sí que reflecteix dificultats de funcionament que poden condicionar la capacitat dels centres per atendre adequadament les necessitats de l'alumnat.

Finalment, PISA 2025 identifica una tendència especialment interessant: en molts països desenvolupats una part important de la baixada es concentra entre els estudiants que tradicionalment obtenien millors resultats.

Això suggereix que el problema no afecta exclusivament l'alumnat més vulnerable. Una part del descens podria estar relacionada també amb la reducció del rendiment dels alumnes que històricament contribuïen a elevar les puntuacions mitjanes.

3.7. La formació inicial i permanent del professorat

Un altre aspecte que mereix reflexió és la formació inicial i permanent del professorat. Encara que les dades de PISA no permeten establir una relació directa entre els resultats i els models de formació docent, la capacitat dels sistemes educatius per adaptar-se als nous desafiaments depèn en bona mesura de la preparació dels seus professionals. La formació contínua, la col·laboració entre docents i la transferència d'evidències procedents de la investigació educativa són factors que poden contribuir a la millora dels aprenentatges.

Considerades en conjunt, les dades apunten a una combinació de factors: context socioeconòmic, elevada repetició, absentisme, dificultats d'atenció, menor rendiment lector, distraccions digitals, clima escolar i altres elements relacionats amb el funcionament del sistema educatiu.

Cap d'aquests factors explica per si sol la situació de la Comunitat Valenciana. Però tots ells, combinats i acumulats al llarg del temps, ajuden a entendre per què els resultats han evolucionat de manera tan desfavorable.

Qui busca una única causa probablement està buscant una explicació senzilla. Les dades, en canvi, descriuen un problema complex que exigeix un diagnòstic igualment complex.

4. Què no expliquen les dades?

Els resultats de PISA han generat nombroses interpretacions i han alimentat debats polítics, socials i educatius. Algunes d'aquestes explicacions contenen una part de veritat; altres simplifiquen excessivament una realitat molt més complexa. Precisament per això, és tan important identificar allò que les dades permeten afirmar com allò que no permeten concloure.

Les evidències disponibles no recolzen l'existència d'una causa única capaç d'explicar per si sola la situació de la Comunitat Valenciana.

4.1. La immigració com a explicació única

L'augment de l'alumnat d'origen migrant és sovint una de les primeres explicacions que apareixen en el debat públic. És cert que la Comunitat Valenciana presenta un percentatge elevat d'alumnat migrant i que aquesta variable pot influir sobre els resultats globals.

Tanmateix, les dades indiquen que aquesta explicació és insuficient. Fins i tot quan es tenen en compte estadísticament les diferències socioeconòmiques i d'origen, la Comunitat Valenciana continua obtenint resultats inferiors als esperables.

A més, altres territoris amb una presència important d'alumnat migrant registren resultats clarament superiors. Per això, la immigració pot formar part del context, però les dades no permeten atribuir-li el paper de causa principal ni exclusiva.

4.2. La pobresa com a explicació suficient

La pobresa i el nivell socioeconòmic són factors molt rellevants. De fet, constitueixen una de les variables més associades al rendiment acadèmic.

Ara bé, una cosa és afirmar que el context socioeconòmic importa i una altra molt diferent és afirmar que ho explica tot.

La pròpia anàlisi de PISA mostra que la Comunitat Valenciana rendeix per sota del que correspondria al seu nivell socioeconòmic. Aquesta dada suggereix que existeixen altres factors relacionats amb les condicions d'aprenentatge, el funcionament dels centres o l'organització del sistema educatiu.

Per tant, la pobresa explica una part important del problema, però no és una explicació suficient.

4.3. La DANA

La DANA va alterar profundament la vida de milers d'estudiants, famílies i centres educatius valencians. És raonable pensar que aquesta situació va poder afectar les condicions en què una part de l'alumnat va desenvolupar el curs escolar.

No obstant això, la tendència negativa que mostren els resultats valencians és molt anterior a aquest episodi. La Comunitat Valenciana acumula una davallada sostinguda des de 2015 i ja apareixia entre les autonomies amb pitjor evolució abans de la catàstrofe.

Per això, la DANA pot haver contribuït a agreujar una situació prèviament existent, però difícilment pot explicar una trajectòria descendent que es prolonga durant més d'una dècada.

4.4. Les pantalles com a causa única

L'OCDE identifica una associació entre l'ús intensiu de dispositius digitals, les distraccions a classe, les dificultats per mantindre l'atenció i el rendiment acadèmic.

Aquesta relació mereix ser presa seriosament. No obstant això, l'informe no conclou que les pantalles siguen la causa única ni principal de la baixada dels resultats.

Les mateixes dades mostren la influència simultània d'altres factors com el context socioeconòmic, la repetició, l'absentisme, el clima escolar o els hàbits de lectura.

Les pantalles probablement formen part de l'explicació, però les evidències disponibles descriuen un fenomen multicausal molt més ampli.

4.5. La LOMLOE

Cada publicació de PISA acostuma a anar acompanyada d'un debat sobre les lleis educatives vigents. Tanmateix, PISA no està dissenyat per avaluar reformes legislatives concretes.

La baixada dels resultats apareix en països amb currículums, normes educatives, governs i models escolars molt diferents entre si. Això dificulta establir una relació directa entre una única llei i l'evolució dels resultats.

És perfectament legítim debatre sobre els efectes de la LOMLOE o de qualsevol altra reforma educativa. El que no permeten les dades de PISA és concloure que aquesta norma siga la responsable directa de la situació valenciana.

4.6. El professorat

Una altra explicació recurrent consisteix a atribuir el descens dels resultats al professorat. No obstant això, aquesta conclusió no apareix en cap de les anàlisis oficials.

Al contrari, l'informe reflecteix un context cada vegada més complex per als centres educatius: dificultats d'atenció, distraccions digitals, absentisme, necessitats educatives diverses o percepcions d'escassetat de recursos humans.

Les dades no assenyalen els docents com a responsables del problema. Més aviat suggereixen que desenvolupen la seua tasca en un entorn que presenta desafiaments creixents i que exigeix cada vegada més recursos i suport.

Probablement la principal lliçó d'aquestes dades és que les explicacions simples resulten insuficients.

Ni la immigració, ni la pobresa, ni la DANA, ni les pantalles, ni una llei educativa concreta, ni el professorat expliquen per si sols la magnitud de la situació que descriu PISA. Tots aquests factors poden tenir alguna influència, però cap d'ells permet entendre de manera completa per què la Comunitat Valenciana obté resultats baixos i per què la seua evolució ha sigut especialment negativa.

Quan una mateixa realitat necessita moltes explicacions parcials, el més probable és que estiguem davant d'un problema complex. I els problemes complexos rarament tenen una causa única o una solució senzilla.

5. Què ens hauríem de preguntar ara?

Després de les dades, de les comparacions i de l'anàlisi de les possibles causes, la pregunta més important ja no és què ha passat. La pregunta és què fem amb aquesta informació.

PISA no proporciona receptes ni solucions automàtiques. El seu valor no està a identificar culpables, sinó a ajudar-nos a detectar problemes. És una eina de diagnòstic. I tot diagnòstic només és útil si serveix per orientar l'acció.

Per això, probablement el debat educatiu hauria de desplaçar-se des de la recerca de responsables cap a la recerca de solucions. Les preguntes rellevants no són si la culpa és de la immigració, de les pantalles, de la pobresa, d'una llei educativa o d'un govern concret. Les preguntes rellevants són unes altres.

- Com podem millorar la comprensió lectora i recuperar els hàbits de lectura profunda?
- Quines seran les competències i habilitats fonamentals que necessitaran els ciutadans dels pròxims decennis i com podem preparar l'alumnat per a desenvolupar-les?
- Com podem reforçar la capacitat d'atenció i de treball sostingut dels estudiants?
- Com podem millorar els elements que intervenen en la competència matemàtica respecte de l'activitat de l'alumnat i del professorat?

- Com podem reduir l'absentisme i la repetició escolar?
- Com podem millorar el clima de les aules i crear entorns més favorables per a l'aprenentatge?
- Com podem aprofitar les oportunitats de la tecnologia minimitzant-ne els efectes negatius?
- Com podem donar més suport als centres educatius que treballen en contextos especialment complexos?
- Com podem aconseguir que el sistema educatiu valencià rendisca d'acord amb les seues possibilitats?

Aquestes preguntes no tenen respostes simples ni immediates. Però les dades suggereixen que és en aquesta direcció on cal mirar.

També convé recordar que els resultats educatius no canvien d'un any per a un altre. Les tendències que PISA detecta són el resultat de decisions, hàbits i processos acumulats durant molt de temps. De la mateixa manera, les millores exigiran persistència, consens i una mirada a llarg termini.

I hi ha una última reflexió que no hauríem d'oblidar. Darrere de cada gràfic, de cada percentatge i de cada puntuació hi ha persones. Hi ha alumnes que comprendran millor o pitjor el món que els envolta, que disposaran de més o menys oportunitats acadèmiques i professionals i que afrontaran el futur amb més o menys eines per desenvolupar el seu projecte de vida.

Per això, el vertader problema no és perdre posicions en una classificació internacional. El vertader problema seria acostumar-nos a perdre-les sense reaccionar.

6. Recomanacions per a la societat i les famílies

Si les dades de PISA apunten a dificultats creixents en la lectura, l'atenció sostinguda, la concentració i la perseverança, una part de la resposta no depèn exclusivament de les administracions educatives o dels centres escolars. L'educació és també una responsabilitat compartida que implica les famílies i el conjunt de la societat.

Les evidències disponibles suggereixen algunes línies d'actuació que, sense ser fórmules màgiques, poden contribuir a crear un entorn més favorable per a l'aprenentatge.

6.1. Recuperar el valor de la conversa

La primera escola de qualsevol persona és el seu entorn familiar. Les converses quotidianes ajuden a ampliar el vocabulari, estructurar el pensament i desenvolupar la comprensió del món. Diversos estudis han mostrat que la riquesa lingüística de

l'entorn familiar està relacionada amb la facilitat per adquirir nous aprenentatges. Abans de fomentar la lectura, resulta fonamental fomentar també l'hàbit de parlar, escoltar i dialogar.

6.2. Recuperar el valor de la lectura

La lectura continua sent la competència que millor prediu l'èxit acadèmic posterior. Llegir no només ajuda a comprendre textos; ajuda també a raonar, interpretar informació, resoldre problemes i desenvolupar el pensament crític.

La lectura profunda no és només una habilitat acadèmica. Continua sent una eina fonamental per analitzar informació complexa, interpretar textos, prendre decisions fonamentades i participar de manera crítica en la societat.

Les famílies poden contribuir fomentant espais i moments habituals de lectura, adaptats a l'edat i als interessos dels fills i filles. El més important no és llegir per obligació, sinó convertir la lectura en una pràctica quotidiana i socialment valorada.

6.3. Protegir els espais d'atenció i concentració

Un dels missatges més repetits de PISA 2025 és la dificultat creixent per mantindre l'atenció durant períodes prolongats.

Això obliga a reflexionar sobre els hàbits quotidians. Reservar moments lliures de notificacions, pantalles i interrupcions constants pot ajudar a desenvolupar la capacitat de concentració que exigeixen els aprenentatges complexos.

Igualment important és evitar una sobrecàrrega d'activitats que deixe poc espai per al descans, la reflexió, el joc lliure o les relacions personals. El desenvolupament de l'atenció requereix també temps disponible i ritmes equilibrats.

L'objectiu no és demonitzar la tecnologia, sinó aprendre a utilitzar-la sense que ocupe tot el temps ni tota l'atenció.

6.4. Promoure una relació equilibrada amb les tecnologies digitals

Les tecnologies ofereixen oportunitats enormes per aprendre, comunicar-se i accedir al coneixement. Però les dades també indiquen que les distraccions digitals freqüents poden dificultar els processos d'aprenentatge.

Per això, més que prohibir indiscriminadament, convé educar en l'ús responsable i crític de la tecnologia. Saber quan connectar-se és important; saber quan desconnectar-se també.

Aquest debat tampoc hauria de limitar-se als dispositius utilitzats pels menors. Els hàbits digitals dels adults constitueixen també un model de comportament que influeix en la manera com els joves es relacionen amb la tecnologia, l'atenció i la comunicació.

6.5. Reforçar la cultura de l'esforç i de la perseverança

Aprendre implica esforç. Algunes de les competències que més preocupen a l'OCDE estan relacionades precisament amb la capacitat de mantindre el treball davant de tasques llargues o difícils.

Famílies, escoles i societat poden contribuir a transmetre una idea senzilla però fonamental: els resultats importants solen requerir temps, constància i tolerància a la frustració.

No es tracta d'exigir més pressió als joves, sinó d'ajudar-los a desenvolupar les eines personals necessàries per afrontar reptes cada vegada més complexos.

6.6. Valorar l'educació com una responsabilitat col·lectiva

Els resultats educatius no depenen exclusivament dels estudiants ni dels centres escolars. També reflecteixen les prioritats d'una societat.

La valoració social de la cultura, de la lectura, del coneixement, de la curiositat intel·lectual i de l'aprenentatge continu condiciona, a llarg termini, les expectatives i les aspiracions dels joves.

Per això, el debat sobre l'educació no hauria de limitar-se als dies en què es publiquen els resultats de PISA. Hauria de formar part d'una reflexió permanent sobre el tipus de societat que volem construir.

Cap família ni cap centre educatiu pot resoldre per si sol un problema d'aquesta magnitud. Però tampoc es pot esperar que totes les solucions arriben exclusivament des de les administracions.

Les dades suggereixen que una part dels desafiaments actuals està relacionada amb hàbits, expectatives i formes de vida que van molt més enllà de les aules. Per això, qualsevol millora sostinguda exigirà la implicació conjunta de famílies, centres educatius, institucions i societat.

L'educació no és només allò que passa a l'escola. És també allò que una societat decideix valorar, cuidar i transmetre a les generacions futures.

7. Recomanacions per als centres educatius i el professorat

Les dades de PISA no ofereixen receptes simples ni solucions immediates. Tanmateix, sí que permeten identificar alguns àmbits d'actuació que apareixen associats als centres amb millors resultats i que poden contribuir a millorar els aprenentatges. Les recomanacions següents no pretenen atribuir responsabilitats individuals al professorat, sinó orientar possibles línies de millora basades en les evidències disponibles.

7.1. Reforçar la comprensió lectora en totes les àrees

La lectura no és una competència exclusiva de l'àrea lingüística. Bona part de les dificultats detectades en matemàtiques i ciències estan relacionades amb la comprensió d'enunciats, la interpretació d'informació i la capacitat d'extraure conclusions a partir de textos i dades.

Per això, la millora de la competència lectora hauria de convertir-se en una responsabilitat compartida per tot el claustre.

Això implica:

- treballar textos complexos en totes les matèries;
- ensenyar estratègies de comprensió i interpretació;
- fomentar la lectura reflexiva i no només la lectura funcional;
- incorporar activitats que exigisquen argumentar, justificar i relacionar informació.

La lectura profunda és una de les habilitats més vinculades a l'èxit acadèmic futur i constitueix una base imprescindible per a l'aprenentatge de qualsevol disciplina.

7.2. Prioritzar l'atenció sostinguda i el treball en profunditat

Una de les conclusions més rellevants de PISA és l'augment de les dificultats per mantindre l'atenció durant tasques llargues i cognitivament exigents.

En aquest context, els centres poden impulsar metodologies que afavorisquen:

- períodes de treball sense interrupcions;
- resolució pausada de problemes complexos;
- activitats que requereixen concentració prolongada;
- processos de revisió i autocorrecció;
- perseverança davant les dificultats.

L'objectiu no és que l'alumnat faça més activitats, sinó que aprenga a treballar amb més profunditat i rigor.

Aprendre també implica desenvolupar la capacitat de mantindre l'esforç quan la resposta no és immediata.

7.3. Millorar el clima escolar i reduir les interrupcions

Les dades indiquen que els entorns ordenats, previsibles i amb poques interrupcions afavoreixen l'aprenentatge.

Per això és convenient reforçar aspectes com:

- les normes de convivència clares i compartides;
- la puntualitat i l'assistència regular;
- la reducció de les interrupcions durant les classes;
- la prevenció de conflictes;
- el sentiment de pertinença al centre.

No es tracta únicament d'una qüestió disciplinària. El clima escolar és una condició bàsica perquè l'aprenentatge siga possible.

Abans de millorar els resultats acadèmics, cal garantir que les aules siguen espais adequats per a aprendre.

7.4. Detectar precoçment les dificultats d'aprenentatge

Les dificultats que no s'identifiquen a temps tendeixen a acumular-se curs rere curs.

Per això resulta fonamental:

- identificar les mancances bàsiques des dels primers nivells educatius;
- establir sistemes de seguiment individualitzat;
- reforçar la coordinació entre tutors, orientadors i famílies;
- desenvolupar programes de suport abans que les dificultats es cronifiquen.

La intervenció primerenca acostuma a ser molt més efectiva que les mesures correctores aplicades quan el retard ja és considerable.

7.5. Revisar les estratègies de suport abans de la repetició

La Comunitat Valenciana presenta una de les taxes de repetició més elevades d'Espanya i les dades mostren una forta associació entre repetició i baix rendiment.

Això no significa que la repetició siga sempre inadequada, però sí que convida a reflexionar sobre la necessitat d'esgotar abans altres alternatives.

Entre elles:

- reforços específics en les competències bàsiques;
- programes de suport personalitzat;
- tutories més intensives;
- adaptacions metodològiques;
- seguiment individualitzat dels alumnes amb més risc.

L'objectiu hauria de ser prevenir el fracàs escolar abans que gestionar-ne les conseqüències.

7.6. Fer un ús pedagògic i no distractor de la tecnologia

PISA no conclou que la tecnologia siga perjudicial en si mateixa. De fet, l'ús educatiu ben orientat pot aportar beneficis significatius.

La qüestió central és com s'utilitza.

Per això els centres haurien d'afavorir:

- eines digitals vinculades a objectius d'aprenentatge concrets;
- activitats que requerisquen anàlisi, reflexió i investigació;
- formació en competència digital crítica;
- normes clares sobre l'ús dels dispositius a l'aula;
- estratègies per reduir les distraccions digitals.

La tecnologia és més útil quan amplia les capacitats de l'alumnat i no quan substitueix els processos cognitius que l'escola pretén desenvolupar.

7.7. Aprendre de l'enfocament competencial de PISA

Les proves PISA poden constituir també una font d'aprenentatge per al professorat. Les situacions que plantegen obliguen l'alumnat a interpretar contextos, seleccionar informació rellevant, aplicar coneixements coneguts en situacions noves i valorar les conseqüències de les decisions adoptades. Aquest enfocament pot oferir pistes útils sobre com dissenyar activitats que connecten millor els aprenentatges escolars amb situacions significatives.

Cap d'aquestes mesures, per si sola, revertirà els resultats de la Comunitat Valenciana. Però totes apunten a una mateixa direcció: reforçar les condicions que fan possible l'aprenentatge. Les dades de PISA suggereixen que els sistemes educatius amb millors resultats no són necessàriament els que busquen solucions ràpides, sinó els que aconsegueixen combinar exigència acadèmica, suport a l'alumnat, bon clima escolar i una cultura d'aprenentatge profund i sostingut.

8. Recomanacions per a les administracions educatives

Els resultats de PISA no ofereixen receptes automàtiques, però sí que identifiquen àmbits en els quals les polítiques educatives poden actuar amb més probabilitats d'èxit. Les recomanacions següents no pretenen ser un programa complet de reforma, sinó línies d'actuació coherents amb els factors associats als resultats observats.

8.1. Reduir les taxes de repetició i absentisme

La Comunitat Valenciana presenta una de les taxes de repetició més elevades d'Espanya i nivells d'absentisme que apareixen associats a pitjors resultats acadèmics.

L'objectiu no hauria de ser simplement reduir les xifres de repetició, sinó prevenir les dificultats que la provoquen. Això implica reforçar la detecció primerenca de problemes d'aprenentatge, ampliar els programes de suport educatiu i desenvolupar mesures d'acompanyament abans que les dificultats es cronifiquen.

De la mateixa manera, la lluita contra l'absentisme requereix una coordinació efectiva entre centres educatius, famílies, serveis socials i administracions locals.

8.2. Reforçar els recursos humans dels centres

Els equips directius valencians assenyalen una percepció d'escassetat de recursos humans superior a la mitjana de molts sistemes comparables.

Per això, una de les prioritats hauria de ser garantir que els centres disposen de personal suficient per atendre les necessitats actuals de l'alumnat. No es tracta únicament d'incrementar plantilles, sinó també de millorar l'estabilitat dels equips educatius i reforçar els perfils de suport, orientació i atenció a la diversitat.

Els desafiaments actuals de l'educació són cada vegada més complexos i exigeixen equips professionals adequadament dimensionats.

8.3. Reforçar la formació docent i els equips professionals

La millora educativa requereix una aposta sostinguda per la formació inicial i permanent del professorat. Igualment important és afavorir la creació d'equips docents estables i cohesionats, capaços de compartir objectius, analitzar evidències i desenvolupar projectes interdisciplinaris que contribuïsquen a la millora dels centres.

8.4. Prioritzar la lectura, les matemàtiques i les competències bàsiques

La lectura és la competència que més ha retrocedit a escala internacional i constitueix la base de bona part dels aprenentatges posteriors.

Per aquest motiu, les polítiques educatives haurien de situar la comprensió lectora, el raonament matemàtic i les competències científiques bàsiques entre les seues prioritats estratègiques.

Això no significa reduir l'educació a allò que mesura PISA, sinó assegurar que tot l'alumnat adquireixi les eines necessàries per continuar aprenent al llarg de la vida.

8.5. Millorar el clima escolar com a objectiu estratègic

Les dades mostren que el clima escolar no és una qüestió secundària. La percepció d'un entorn ordenat, amb menys interrupcions i més favorable a l'aprenentatge s'associa a millors resultats acadèmics.

Per això, convindria incorporar la millora del clima escolar com un objectiu educatiu explícit. Això implica desenvolupar estratègies de convivència, reforçar l'autoritat pedagògica del professorat, millorar els protocols de gestió de l'aula i afavorir entorns que faciliten la concentració i el treball acadèmic.

Abans de millorar els aprenentatges, cal garantir les condicions que els fan possibles.

8.6. Avaluar les polítiques educatives amb evidències

El debat educatiu sovint es veu condicionat per posicionaments ideològics o per canvis polítics. Tanmateix, els resultats educatius solen dependre de processos lents i acumulatius.

Per això, qualsevol reforma hauria d'anar acompanyada de mecanismes d'avaluació rigorosos que permeten determinar què funciona, què no funciona i quines actuacions generen millores reals.

Una cultura de l'avaluació basada en evidències pot ajudar a reduir els debats estèrils i a orientar millor les decisions públiques.

8.7. Mantindre una planificació estable a llarg termini

L'educació és probablement una de les polítiques públiques en què els resultats necessiten més temps per consolidar-se. Les millores significatives rarament apareixen en un o dos cursos escolars.

Per això, la Comunitat Valenciana necessita una estratègia educativa sostinguda en el temps, capaç de transcendir els canvis polítics i les urgències del curt termini.

Els sistemes educatius que obtenen millors resultats solen caracteritzar-se per la continuïtat de les seues línies d'actuació, per objectius compartits i per una capacitat d'aprenentatge institucional basada en l'evidència.

Les dades suggereixen que no existeix una única mesura capaç de revertir per si sola la situació actual. Igual que les causes del problema són múltiples, les respostes també han de ser-ho.

Reduir la repetició i l'absentisme, reforçar els recursos humans, prioritzar les competències bàsiques, millorar el clima escolar, avaluar les polítiques amb rigor i mantindre una planificació estable són línies d'actuació diferents, però complementàries.

La continuïtat de les polítiques educatives depén tant de les administracions com de la capacitat del professorat i dels centres per consolidar pràctiques eficaces. Les transformacions educatives solen arribar més per la formació, la cooperació i l'aprenentatge professional compartit que no per la simple successió de canvis legislatius.

La clau no és trobar una solució miracle. La clau és construir un sistema educatiu capaç de millorar de manera sostinguda durant els pròxims anys.

9. Conclusions

L'anàlisi dels resultats de PISA 2025 permet sintetitzar les principals idees en cinc conclusions fonamentals.

Primera. La magnitud del problema.

La Comunitat Valenciana presenta una situació educativa preocupant. Els seus resultats se situen per sota de les mitjanes d'Espanya, de la Unió Europea i de l'OCDE en les tres competències avaluades, i la seua evolució durant l'última dècada figura entre les més negatives del conjunt de l'Estat. No estem davant d'una oscil·lació puntual, sinó davant d'una tendència sostinguda que mereix una atenció prioritària.

Segona. La tendència internacional.

El deteriorament dels aprenentatges no és un fenomen exclusivament valencià ni espanyol. PISA mostra que molts sistemes educatius desenvolupats han experimentat un descens dels resultats, especialment en lectura. Els canvis en els hàbits culturals, tecnològics i cognitius dels adolescents formen part d'un context global que afecta bona part dels països participants.

Tercera. La singularitat valenciana.

Tanmateix, la tendència internacional no explica tota la realitat valenciana. La Comunitat Valenciana no només participa d'aquesta davallada general, sinó que registra un descens més intens que el d'altres territoris comparables. A més, obté resultats inferiors als que serien esperables segons el seu nivell socioeconòmic, la qual cosa suggereix que existeixen factors específics del funcionament i les condicions del sistema educatiu que també han de ser analitzats.

Quarta. La multicausalitat.

Les dades no apunten a una causa única ni permeten assenyalar un únic responsable. El descens dels resultats sembla relacionar-se amb una combinació de factors entre els quals destaquen el context socioeconòmic, l'elevada taxa de repetició, l'absentisme, les dificultats d'atenció, la disminució dels hàbits de lectura profunda, les distraccions digitals, el clima escolar, la formació inicial i permanent del professorat i altres elements vinculats a l'organització educativa. Precisament perquè el problema és complex, les explicacions simples resulten insuficients.

Cinquena. La necessitat d'actuar.

Les dades no haurien de servir per alimentar una discussió sobre culpables, sinó per impulsar una reflexió compartida sobre les prioritats educatives de la Comunitat Valenciana. Famílies, centres educatius, administracions i societat comparteixen una part de la responsabilitat d'afrontar els desafiaments detectats. El problema no és ocupar una determinada posició en un rànquing internacional; el problema seria acostumar-nos a aquests resultats sense reaccionar.

En definitiva, PISA ofereix una fotografia valuosa d'una realitat educativa que combina tendències globals i factors propis. Les dades mostren que el repte és complex i que requereix una anàlisi rigorosa, capaç d'anar més enllà de les explicacions simplistes. Només des d'aquesta comprensió profunda serà possible orientar amb encert les polítiques i les actuacions educatives futures

PISA ha contribuït a realitzar un diagnòstic rigorós de la situació. El repte, a partir d'ara, és transformar aquest diagnòstic en decisions i actuacions capaces de millorar progressivament el sistema educatiu.

PISA no ens diu qui té la culpa. Ens diu que tenim un problema. La diferència la marcarà allò que siguem capaços de fer a partir d'ara.